

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBATSELA 2023

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 9.

Tlhahlo ya go swaya tekakwešišo

- Ka lebaka la gore šedi e letše go kwešišo, dikarabo tša mopeleto wo o fošagetšego le tša diphošo tša polelo di amogelwe, ntle le ge diphošwana tšeo di fetoša tlhalešo goba kwešišo. (Le ge go le bjalo, diphošo di swanetše go laetšwa).
- Hlokomologa mantšu a molekwa ao a a šomišitšego go tšwa malemeng a šele, gomme o se mo fokoletše meputso ge e le gore karabo ga e na tlhalešo ya maleba. Le ge go le bjalo, lentšu leo le tšwago malemeng a šele gomme le šomišitšwe sengwalweng, ebile le nyakega karabong, le amogelwe.
- Go dipotšišo tša boikgopolelo go se abje moputso go karabo ya EE/AOWA le KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Lebaka goba ntlha ya go fahlela karabo ke yona e fiwago moputso.
- Ga go moputso wo o abjago go NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Lebaka goba ntlha ya go fahlela ke yona e hlokomelwago.
- Ge molekwa a ngwadile lefoko ka moka go karabo ya go nyaka lentšu le tee, aba moputso ge fela lentšu leo le thaletšwe.
- Ge karabo e nyaka dintlha tše pedi goba tše tharo gomme molekwa a file tše ntši, swaya tše pedi/tharo tša mathomo fela.
- Amogela polelo ya dimmotwana tša go fapana.
- Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

KAROLO YA A: TEKAKWEŠIŠO**POTŠIŠO YA 1**

- 1.1 1.1.1 Ge morutwana a fetša go ngwala ditlhahlobo tša gare ga ngwaga. (1)
- 1.1.2
- Mokgwa wa lengwalo.
 - Mokgwa wa go ikela ka noši.
 - Mokgwa wa inthanete. (3)
- 1.1.3 Ke go dira dikgopelo nako e sa le gona. (1)
- 1.1.4 Mokgwa wa *inthanete*. (1)
- 1.1.5
- Go efoga go ema methaladi ye metelele.
 - Go efoga go gatana.
 - Go efoga go kgorometšana.
 - Go boa o se wa hwetša thušo.
- (TŠE THARO fela). (3)
- 1.1.6 Ba na le lehutšo la gore ba ka amogelwa. (1)
- 1.1.7
- Le tšea nako go fihla mo le yago gona.
 - Ga go na bohlatse bja gore le fihlile ka nako goba aowa. (2)
- 1.1.8 (a) Baithuti ba Mphato wa Marematlou ba swanetše go dira dikgopelo nako e sa le gona. (1)
- (b) Ga ba tsebe gore ba tlo amogelwa kae. (1)
- 1.1.9
- O dirile dikgopelo e sa le nako.
 - O amogetšwe yunibesithing. (2)
- 1.1.10 Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
- Ke tlhokego ya *network*.
 - Go tšhaba ga mohlagase. (2)
- 1.1.11 Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
- Di ka iša baithuti meletlong ya dikapešo tša ditheo tša dithuto tša godimo.
 - Di ka laletša mafapha a go fapafapana a mešomo dikolong.
 - Di ka etela mafelo a go fapana a mešomo.
 - Di ka laletša ditheo tša dithuto go tlo bontšha mafapha ao a fapanego.
- (TŠE PEDI fela). (2)

- 1.1.12 Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
A manyami.
 • Ke nyamišwa ke gore bontši bja bona bo fetša bo se bja amogelwa.
 A pefelo.
 Ke befedišwa ke gore baithutti ba filwe monyetla wa go dira dikgopelo eupša ba a diega.
 (E TEE fela). (2)
- 1.1.13 Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
Aowa
 • O ka itirela bokamoso ka go šomiša diatla.
 • O ka itlhamela kgwebo ya gago.
 • O ka hwetša tsebo go tšwa Dikholetšheng tša Tlhahlo (TVET).
 (TŠE PEDI fela). (2)
- 1.2 1.2.1 B/Bapedi (1)
- 1.2.2
 • Dituku tša hlogo/Ditlemelo.
 • Dipheta
 • Masantase
 • Dinyebelese/Methuhlwana
 (TŠE PEDI fela). (2)
- 1.2.3
 • Ge go ketekwa bohwa.
 • Ge go na le mekete/manyalo. (2)
- 1.2.4 Batho ba swanetše go ikgantšha ka segagabobona. (1)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2****Mokgwa wa go swaya kakaretšo:**

Ge go swaiwa go tla hlokomelwa dintlha tše bohlokwa gomme gwa tlogelwa tša go hloka mohola.

Kakaretšo e swanetše go swaiwa ka mokgwa wo o latelago:

Tlhahlo ya go swaya kakaretšo.

- **Kabo ya meputso**
 - Dintlha = 7
 - Polelo = 3
 - Palomoka=10
- **Kabo ya meputso ya polelo ge balekwa ba šomišitše mantšu a bona.**
 - 1–3 ya dintlha – moputso 1
 - 4–5 ya dintlha – meputso 2
 - 6–7 ya dintlha – meputso 3
- **Kabo ya meputso ya polelo ge balekwa ba tsopotše.**
 - Ge molekwa a tsopotše dintlha tše 6 go iša go tše 7 ga a abelwe moputso wa polelo.
 - Ge molekwa a tsopotše dintlha tše 4 go iša go tše 5, o abelwa moputso o tee wa polelo.
 - Ge molekwa a tsopotše dintlha tše 2 go iša go tše 3 o abelwa meputso ye mebedi ya polelo.

HLOKOMELA:**Palo ya mantšu**

- Baswai ba kgonthiše palo ya mantšu ao a šomišitšwego.
- O se fokotše meputso ge molekwa a se a bontšha palo ya mantšu goba ge a bontšhitše palo yeo e sego ya maleba.
- Ge molekwa a fetile palo yeo e beilwego ya mantšu, bala go fihla go a mahlano fela ka godimo ga palo yeo e beilwego gomme o hlokomologe seripa seo se šetšego sa kakaretšo.

Hlokomela: Amogela dintlha ka moka tšeo di tšwago temaneng.

Ditsopolwa		Mantšu a tlhalošo	
1	'Dika tša bolwetši bja mooko ke ge motho a ekwa go fiša'.	1	Motho o kwa go fiša.
2	'Tlhobaboroko ke ge motho a etšwa dišwana tše di tlalago sefahlego le mmele.'	2	Go tšwa dišwana tša go tla sefahlego le mmele.
3	'Mmele o a ngangega ya ba o mosehla'.	3	Mmele o a sehlefala.
4	'Nako tše dingwe motho a ka thoma go gohlola'.	4	Motho o a gohlola.
5	'Ba bangwe ba ba le mahlo a mahwibidu'.	5	Mahlo a a hubala.
6	'Batho ba bangwe ba tšwa mamila'.	6	Go na le bao ba tšwago mamila.
7	'Bontši bja bona bo swarwa ke letšhollo'.	7	Ba bantši ba a tšholla.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: (10)

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**POTŠIŠO YA 3****Tlhahlo ya go swaya Karolo ya C.**

- **Mopeleto**

- Dikarabo tša lentšu le tee di swanetše go fiwa moputso le ge mopeleto o fošagetše, ntle le ge phošo yeo e fetoša tlhalošo ya lentšu.
- Go dikarabo tša go nyaka lefoko ka botlalo, mopeleto wo o fošagetšego o swanetše go šetšwa ge e le gore phošo yeo e tšwelela ka sebopego sa polelo yeo e lekwago.
- Mo go lekwago khutsofatšo, karabo e be le maswaodikga a maleba.
- Sebopego sa mafoko se nepagale gomme se fiwe ka mafoko a a feletšego go ya le ka taelo.
- Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

3.1 Seeta sa Merckell. (1)

3.2 A/Bašomi (1)

3.3 Ka go reka ka phokoletšo ya diphesente tše 35. (1)

3.4 Ge o rwele nna o rwele mofenyi. (1)

3.5 Ke tša bafsa ba selehono. (1)

3.6

- Lefelo leo sebatšwa se ka hwetšwago gona.
- Mokgwa wa dikgokaganyo.
- Mašeleng/Theko ya sona.

(TŠE PEDI fela). (2)

3.7 Dieta (1)

3.8 Dithokgwa, dithaba le meetlwa ke bašemanyana.

- Dithokgwa, dithaba le meetlwa di swantšhwa le bašemanyana ge di bapetšwa le go tia ga sebatšwa se. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 B/Mošomi
- O dutše pele ga tafola ya ofisi/kantoro.
 - O dutše setulong sa ofisi/kantoro. (3)
- 4.2 Go nagana. (1)
- 4.3
- O lapile.
 - O a kgotsa. (2)
- 4.4
- Go tlanya.
 - Go fihlelela tsebo ye e tseneletšego.
 - Go romela melaetša.
- (TŠE PEDI fela). (2)
- 4.5 Jo!
- Le šoma go tšweletša maikutlo a go kgotsa. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5

- 5.1 5.1.1 Monnamogolo
 • Monna + Mogolo
 • Leina + Lehlaodi
 (E TEE fela). (2)
- 5.1.2 Mošomong
 • Lehlathifelo (2)
- 5.1.3 Diyamaleng tša kgopelwa ke yena. (1)
- 5.1.4 B/Leamanyišala (1)
- 5.1.5 (a) Go ja ga nnyane.
 (b) Go kgotsofala. (2)
- 5.1.6 Thoma ke lentšu leo le thušago lediri go phetha mošomo wa go
 hlobaela. (1)
- 5.1.7 Ka gore ga se la tšea moselana wa lephethi (-ile). (1)
- 5.1.8 Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
 Šole
 • Ngwana šole o a lla. (2)
- 5.1.9 Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
 • Morena Mammati ke hlogo ya sekolo.
 • Morutiši o file bana hlogo ya taodišo.
 • Moithuti o na le hlogo ka ge a sa palelwe ke selo.
 (TŠE PEDI fela). (2)
- 5.2 5.2.1 • Barutwana
 • Ditulo
 • Tafola (3)
- 5.2.2 Le gatelela gore thuto ya Sepedi e boima. (1)
- 5.2.3 Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
 • Mošemane o a sega.
 • Modirišopego (2)

[20]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 40
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80